

Република Србија

Приручник за поступање стручњака у раду са децом у грађанским судским поступцима -Први део-

Јануар, 2021

ПРИРУЧНИК ЗА ПОСТУПАЊЕ СТРУЧЊАКА У РАДУ СА ДЕЦОМ У ГРАЂАНСКИМ СУДСКИМ ПОСТУПЦИМА

- *Први део* Приручника обухвата Право на правично суђење са посебним освртом на заштиту права на суђење у разумном року и право на образложену судску одлуку, као и прецизне начине позивања на праксу Суда у Стразбуру.
- *Други део* Приручника тиче се права на поштовање приватног и породичног живота, са фокусом на права детета, заштиту од насиља у породици и спорове из породичних односа. У контексту заштите права на поштовање приватног и породичног живота за потребе овог Приручника посебно се бавимо односом према деци и заштитом права детета.
- *Трећи део* даје приказ достигнутог нивоа стандарда у овој области – стандарди Уједињених нација и пракса и поступање Европског суда за људска права у примени Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Република Србија

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Члан 32 став 1 Устава Републике Србије и члан 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода гарантују право на правично суђење као људско право

Право на правично суђење подразумева:

Право на приступ суду

Право на суђење у разумном року

Право на извршење пресуде

Право на правноснажност судских одлука

Оцена правичности поступка зависи од свих околности случаја, а тест сразмерности је – тест суштине права на правично суђење
Европски суд за људска права обезбеђује заштиту права на правично суђење као практичну и делотворну, а не као теоријску и илзорну

ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ КАО ДЕО ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Законом о заштити права на суђење у разумном року обезбеђује се:

- Делотворан правни лек за убрзање судских поступака и
- Правична накнада због повреде права на правично суђење у разумном року пред домаћим судовима – *разумни износ у разумном року.*

Критеријуми за оцену дужине трајања поступка:

- Сложеност случаја;
- Понашање подносиоца (странака);
- Понашање надлежних власти;
- Значај случаја за подносиоца представке.

Закон о заштити права на суђење у разумном року

Приликом одлучивања о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року, уважавају се:

Све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања; целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа; природа и врста предмета суђења или истраге; значај предмета суђења или истраге по странку; понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, као и понашање надлежних власти (поштовање редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука).

ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ КАО ДЕО ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Приликом испитивања **сложености случаја** узимају се у обзир:

- Сложеност чињеница које треба утврдити у поступку;
- Сложеност правних питања која треба расправити и о којима треба одлучити;
- Сложеност поступка.

Продужење времена трајања поступка које је узроковано **понашањем подносиоца** представке се не урачунава у укупно време трајања поступка који је неразумно дуго трајао.

ЗАШТИТА ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ КАО ДЕО ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Приликом оцене **понашања надлежних власти** испитује се: периоди неактивности суда, неблаговремена израда судских одлука, честа промена судија, системски недостаци у правилима поступка, непозивање и неуредна достава, неблаговремено достављање списка инстанцијом суду, пропусти у поступању са вештацима, несанкционисање злоупотребе процесних овлашћења.

Предмети који су од **посебног значаја за подносиоца** су предмети који се и по домаћем закону сматрају хитним или нарочито хитним, предмети апликаната у поодмаклом животном добу, односно који су оболели од тешких или неизлечивих болести, породични спорови, радни спорови, спорови за накнаду штете жртвама саобраћајних несрећа, грађанских статуса, физички и ментално ограничених лица и др.

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- **За критеријуме видети следеће пресуде Европског суда:**
- *Neumeister v. Austria*, Број 1936/63 од 27.6.1968., ст.20
- *Pretto and others v. Italy*, Број 7984/77 од 8.12.1983., ст. 30-37
- *Frydlender v. France*, No 30979/96, став 43
- *В.А.М. против Србије*, Број 39177/05, „Службени гласник РС“, број 53/07
- *Јевремовић против Србије*, Број 3150/05, ст. 85 и 135, „Службени гласник РС“, број 73/07
- *Симић против Србије*, Број 29908/05, „Службени гласник РС“, број 103/09

КОЈИ СУ ПРЕДМЕТИ ПРИОРИТЕТНИ?

- Радни спорови (отказ, престанак радног односа, отпуштање, исплата плата);
- Накнада штете за жртве несрећа (саобраћајне несреће, друге несреће);
- Случајеви подносилаца поодмаклог животног доба;
- Случајеви у којима је угрожено или критично здравље подносилаца;
- Породични спорови (породични живот, односи родитеља и деце);
- Случајеви подносилаца ограниченог физичког или психичког стања;
- Случајеви у којима подносилац служи затворску казну;
- Случајеви полицијског насиља.

ПРАКСА
ЕВРОПСКОГ
СУДА ЗА
ЉУДСКА
ПРАВА

- **Радни спор:** *Микуљанац, Малишић, Шафар против Србије*, Број 41513/04, „Службени гласник РС“, број 98/07
- **Саобраћајна несрећа:** *Silva Pontes v. Portugal*, Број 14940/89 од 23.3.1994., став 39
- **Неизлечива болест:** *X v. France*, No 18020/91 од 5.10.1982., ст. 47, 48
- **Лице у притвору:** *Грујовић против Србије*, Број 25381/12, став 60, „Службени гласник РС“, број 91/2015

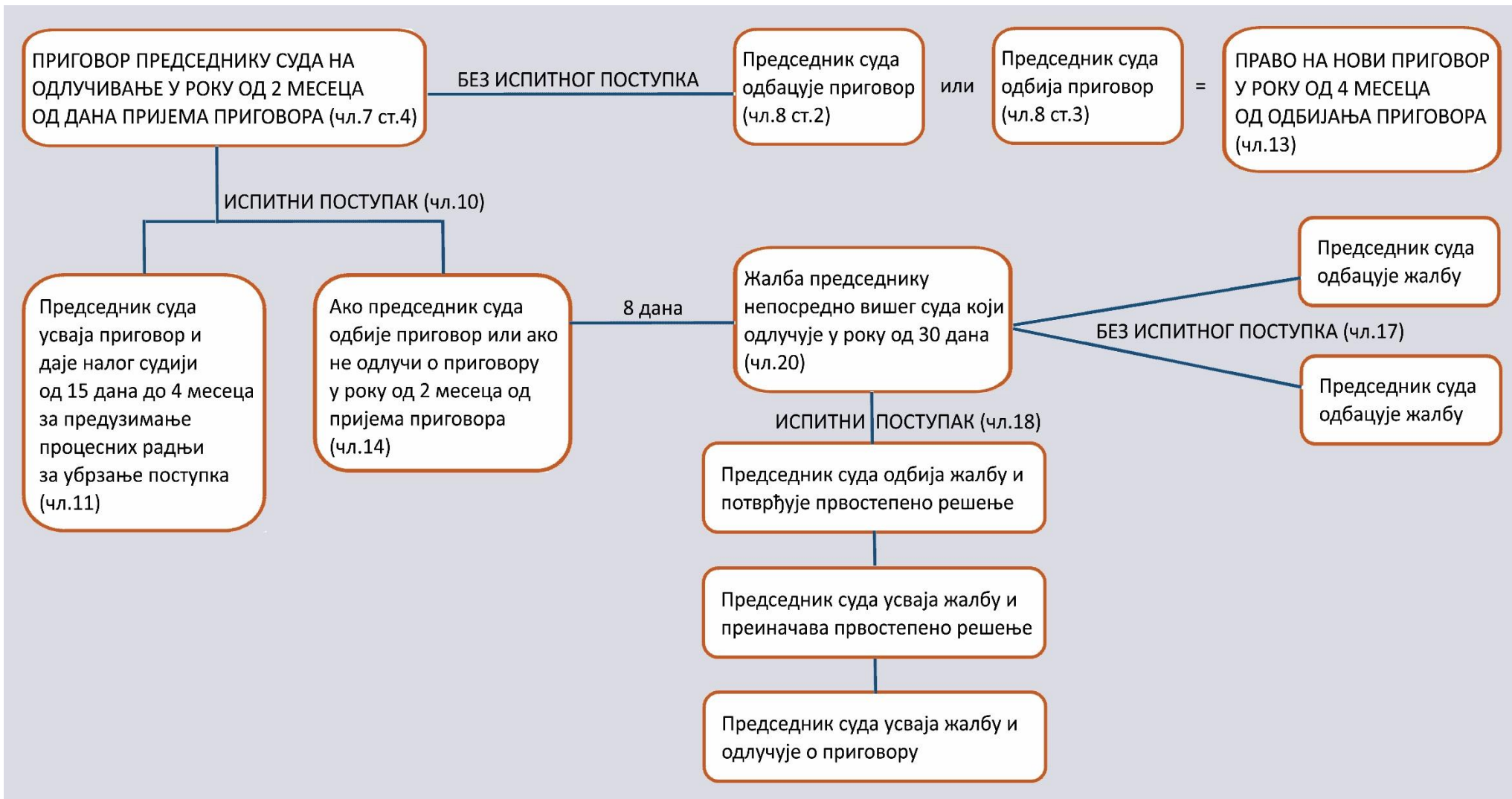
РАЧУНАЊЕ РОКА ЗА ОЦЕНУ ПРЕКОМЕРНОГ ТРАЈАЊА ПОСТУПКА – ПОЧЕТАК РОКА

- Од ступања на снагу Закона о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права основних слобода, имајући у виду стање поступка у том моменту, а време трајања поступка пре тога се узима у обзир ради оцене постојање повреде права;
- У кривичним стварима поступак почиње да тече од првог службеног саопштења апликанту о сумњи на учињено казнено дело, односно првог саслушања у својству осумњиченог или оптужења, захтева за спровођење истраге, лишавања слободе у преткривичном поступку;
- У грађанским поступцима рок почиње да тече од подношења тужбе или подношења иницијалног акта другом органу;
- У управној материји рок почиње да тече од подношења иницијалног акта управном органу, ако је тај поступак обавезан пре покретања управног спора.

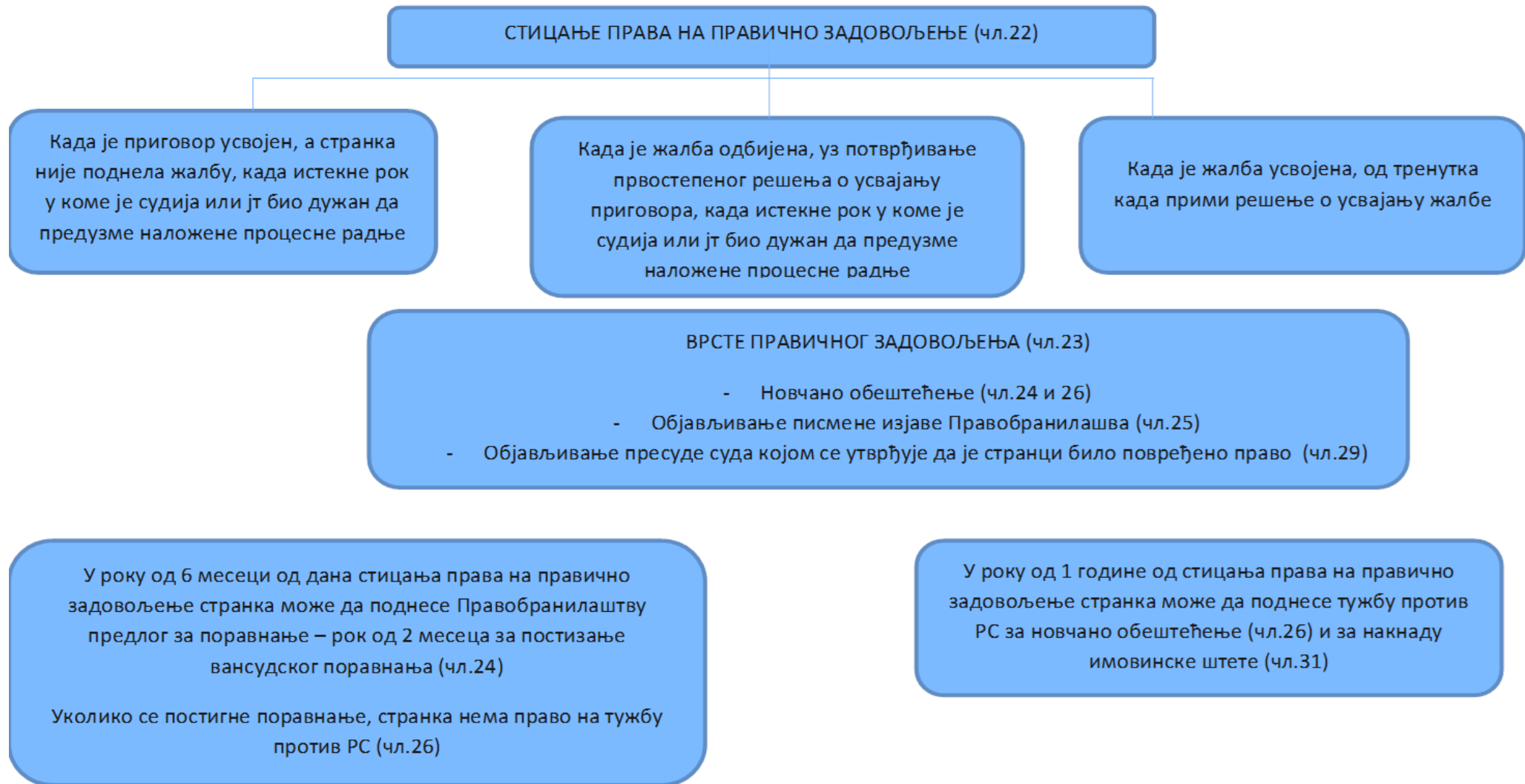
РАЧУНАЊЕ РОКА ЗА ОЦЕНУ ПРЕКОМЕРНОГ ТРАЈАЊА ПОСТУПКА – ЗАВРШЕТАК РОКА

- У кривичним стварима даном доношења правноснажне ослобађајуће или осуђујуће пресуде, односно одлуке о обустави поступка.
- У грађанским стварима, рок се завршава не само даном доношења првонаснажне одлуке већ и окончањем поступка извршења.
- Управно-судски поступци који почињу пред управним органима, а после заштите у управном спору који имају свој наставак пред судом ради одређивања новчане накнаде (експропријација), окончавају се исплатом накнаде у извршном поступку, ако нема добровољног испуњења у париционом року.

ПОСТУПАК ПО ЗАКОНУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

СТИЦАЊЕ ПРАВА НА ПРАВИЧНО ЗАДОВОЉЕЊЕ

ВИСИНА НОВЧАНОГ
ОБЕШТЕЋЕЊА –
НАКНАДА
НЕИМОВИНСКЕ
ШТЕТЕ ЗБОГ
ПОВРЕДЕ ПРАВА НА
СУЂЕЊЕ У
РАЗУМНОМ РОКУ

Од 300 до 3.000 евра, ако је повређено право на суђење у разумном року, а ако има више лица у истој страначкој улози, свако од њих појединачно ће остварити право на заштиту по Закону, ако су за то испуњени законски услови.

Статус жртве странка задржава ако досуђено обештећење, по оцени Европског суда за љуска права, није довољно, имајући у виду праксу Европског суда (*Савић и други против Србије*, Број 22080/09...1906/15, „Службени гласник РС“, број 54/16).

ВИСИНА
ОБЕШТЕЋЕЊА –
НАКНАДА
ИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ
ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА
НА СУЂЕЊЕ У
РАЗУМНОМ РОКУ
(умањење штете и
измакла добит)

- Странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року, у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење.
- Да би странка имала право на накнаду имовинске штете мора пред судом доказати да је штета узрокована повредом права на суђење у разумном року.
- Поред одредаба закона којим се уређују облигациони односи, суд примењује и мерила за оцену трајања суђења у разумном року (члан 4).
- Одговорност Републике Србије за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року је објективна.

ПРАВО НА ОБРАЗЛОЖЕНУ СУДСКУ ОДЛУКУ КАО ДЕО ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

- Добро образложење судске одлуке треба да нас увери у исправност и правичност суђења и да очува поверење јавности у судски систем; доприноси уједначавању судске праксе и остварењу права на једнаку заштиту права.
- Начин примене права мора бити предвидив, устаљен и уједначен.
- Јасна грешка у образложењу или пропуст да се изнесу разлози засновани на позитивном праву могу указати на недостатак правичности, а конфузно и контрадикторно образложење представља повреду права на правично суђење (*Hirvisaari v. Finland*, No 49684/99).

ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

- Обим обавезе образложења зависи од природе одлуке и свих околности случаја (*Ruiz Toria, Hiro Balani v. Spain*, Серија А, број 303 од 9.12.1999.)
- Непостојање образложене судске одлуке спречава ефикасно коришћење жалбе у жалбеном поступку (*Salov v. Ukraine*, број 65518/01 од 6.9.2005.) или омета подносиоца да оспори нека питања у жалбеном поступку (*Hadjianastassiou v. Greece*, Број 12945/87 од 16.12.1992.)
- Стандард за образложење пресуда виших судова је нижи од оног за првостепене судове (*Jokela v. Finland*, број 28856/95 од 21.5.2002.).

ЦИТИРАЊЕ ОДЛУКА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У ОДЛУКАМА ДОМАЋИХ СУДОВА

- Обавеза позивања домаћих судова на права и слободу садржане у Европској конвенцији и праксу Суда предвиђена је чланом 1. Европске конвенције и на основу члана 16. став 2. Устава Републике Србије, као и због обавезе из члана 18. став 3. Устава.
- Европски суд је заузео став да пресуда „не служи само да би се окончао поступак против одређене државе, већ да би се објаснила, осигурала и даље развила права садржана у Европској конвенцији и да ли је њихова пракса у складу са овим међународним инструментом“ (*Ireland v. UK*, број 5310/71; *Karner v. Austria*, број 40016/98).

ПОЗИВАЊЕ НА ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ДОНЕТЕ ПРОТИВ СРБИЈЕ

- Пресуде донете против Републике Србије пожељно је наводити на један од следећих начина:
 - ❑ *Грудић против Србије*, No 31925/08, пресуда од 17. априла 2012.
 - ❑ *Бодрожичић и Вујин против Србије*, No 38435/05, пресуда од 23. јуна 2009.
 - ❑ *Вучковић и други против Србије (ВВ)*, No 17153/11 и др, пресуда од 25. марта 2014. или No 17153/11, пресуда Великог већа од 25. марта 2014.
- Имајући у виду да се пресуде донете против Републике Србије објављују у „Службеном гласнику РС“, оне би могле да се наводе и на следећи начин:
 - ❑ *Живић против Србије*, „Службени гласник РС“ бр. 71/2011

ПОЗИВАЊЕ НА ПРЕСУДЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ДОНЕТЕ ПРОТИВ ДРУГИХ ДРЖАВА

- Пресуде донете против других држава пожељно је наводити на један од следећих начина:
 - ❑ *Siegel v. France, No 36350/97, пресуда од 28. новембра 2000. године*
 - ❑ *Lautsi and Others v. Italy, No 30814/06, пресуда Великог већа од 18. марта 2011*

ПОТПУНО И
ТАЧНО
НАВОЂЕЊЕ
ПРЕСУДЕ
ЕВРОПСКОГ СУДА
У ДОМАЋИМ
ОДЛУКАМА

- Судија увек треба да се позове и на став (параграф) пресуде у којој Европски суд установио стандард који судија примењује у конкретном случају у домаћој одлуци, те би потпуно навођење пресуде требало да изгледа овако:

- ❑ *Silva Pontes v. Portugal, No 14940/89 став 39*
- ❑ *B. A. M. против Србије, No 39177/05, пресуда од 13. марта 2007, ст. 57. и 101.*
- ❑ *Mihaloski v. The former Yugoslav Republic of Macedonia, No 4422/02, став 41*

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

- Домаћи судови се морају позивати на Европску конвенцију о људским правима, зато што је она део нашег унутрашњег правног поретка и то на основу члана 16. став 2. Устава, као и због обавезе из члана 18. став 3. Устава да међународне стандарде људских и мањинских права тумаче у складу са праксом институција које их штите.
- Исто важи и за друге државне органе. То се односи и на Државно правобранилаштво, јер се интерес државе не може штитити супротно стандардима које је изградио Европски суд за људска права, у тумачењу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која је део нашег унутрашњег права.
- Навођење само члана Европске конвенције у пресуди домаћег суда нема значаја – без позивања на релевантну пресуду и став Европског суда који је у њој изражен.

ХВАЛА НА ПАЖЊИ!

**Снежана Андрејевић, судија Врховног касационог суда у пензији и стални
предавач на Правосудној академији**

**Љубица Милутиновић, судија Врховног касационог суда у пензији и стални
предавач на Правосудној академији**